

Sociální Psychologie

skripta pro přípravné kurzy psychologie na VŠ

 AKADEMIE
PSYCHOLOGIE

7. revize

2024

Sociometrie

V této kapitole se zaměříme na vymezení sociometrie, sociogramu a jeho využití v současné době.

? sociometrie, sociogram

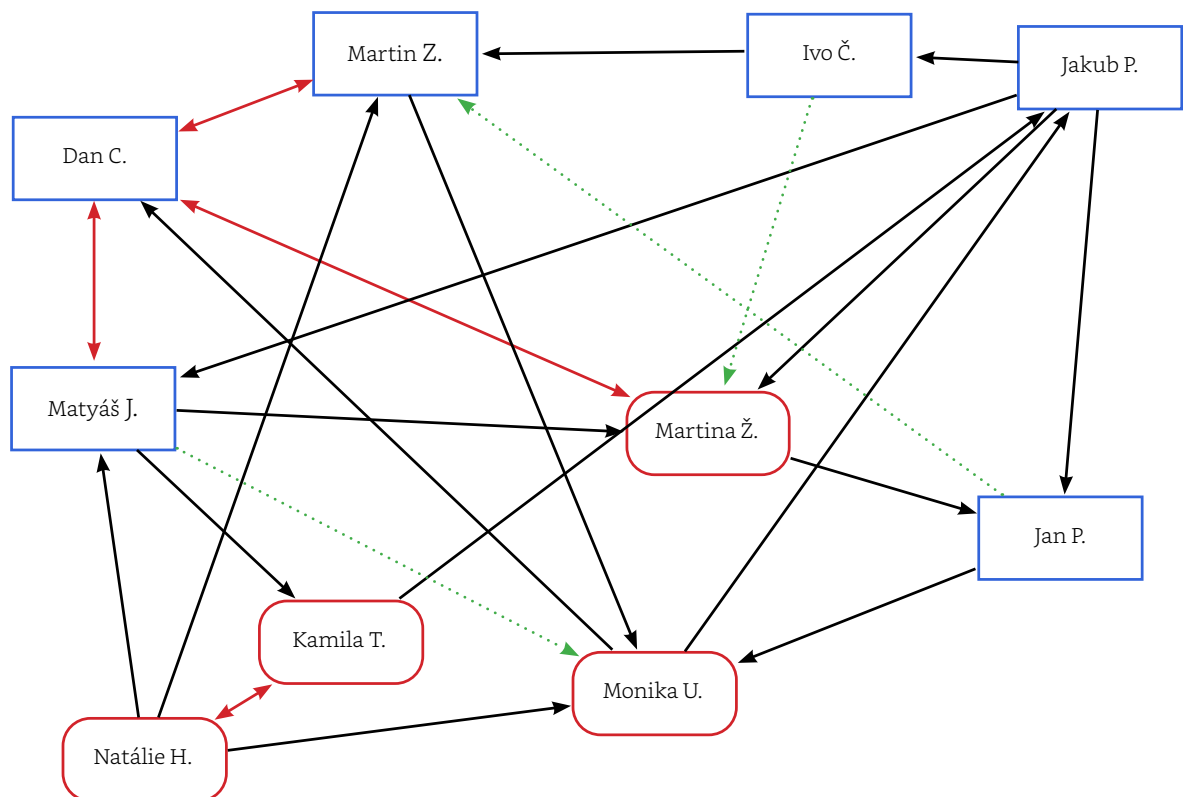
- Sociometrie je jednou ze základních metod sociální psychologie
- Jejím zakladatelem je **Jakob Levy Moreno**
- **Výstupem sociometrického šetření je tzv. SOCIOGRAM**
 - Který graficky zobrazuje **vzájemné vazby jednotlivých členů týmu**.
 - Roli hraje podoba a směr šipek, který značí vzájemné vztahy
 - Zároveň jsou typické **určité role**, které často jsou výstupem např. dělení rolí ve skupině na:
 - **Hvězdy** (oblíbení, populární členové týmu, kteří získávají nejvíce preferencí v oblasti vzájemné sympatie)
 - **Vůdci** (kompetentní členové, kteří získávají nejvíce voleb v oblasti vlivu a kompetence)
 - **Akceptovaní členové** (s celkově pozitivním hodnocením)
 - **Černé Ovce** (jedinci s negativními volbami, jejich přítomnost je druhým nepříjemná)
 - **Outsideři** (jedinci stojící mimo vzájemné vazby)
- Příklad sociogramu najdete na obrázku níže

Škola: Gymnázium, vyplněno 21.11.2022 ve 14:22, třída 3.B, třídní učitel: M.

Pozitivní volby

S kým bych rád seděl v lavici

Otázky

- Kdo dnes podal nejlepší výkon? Proč si to myslíte?
- S kým byste nejradši spolupracovali? Proč?
- Kdo dnes tvořil „nejlepší“ atmosféru? Proč?
- Koho byste zvolili za vedoucího vaší skupiny? Proč?
- Koho byste zvolili na mluvčího vaší skupiny? Proč?
- S kým byste rozhodně spolupracovat nechtěli? Proč?
- Kdo byl dnes celkově nejslabším členem skupiny? Proč?

Etické aspekty a omezení

- Kvalifikace pro využití metod a jejich interpretaci (metody A/B/C) 2. Použití nesprávných metod–princip minimalismu
- Nesprávná interpretace
- Použití metod s pochybnou validitou/reliabilitou
- Důraz na projektivní metody bez jejich objektivizace („kouknu a vidím”)
- Využívání klinických kategorií tam, kde nepatří
- Etika testování
 - Informovaný souhlas
 - Zásada zpětné vazby
 - Využití metod ve prospěch účastníka
- Ochrana osobních údajů (GDPR)
- Použití nezabezpečených forem online testování

Postoje

V kapitole zaměřené na postoje si vysvětlíme pojem postoj, podíváme se na jejich funkce, modely, vývoj i metody, jakými je možné postoje měřit. V závěru kapitoly se též společně podíváme na hodnoty, jejich druhy, hodnotový systém dle Sprangera a na hodnotovou orientaci.

? *postoje, tříložkový, dvousložkový a jednosložkový model postoje, metody měření postojů, hodnoty*

- **Pojem postoj** se podle existujících analýz objevuje v evropských jazycích začátkem 18. století. Vyskytoval se v malířském žargonu a používal se k označení polohy těla při jeho výtvarném znázornění.
- Později se uplatnil i v dramatickém umění v podobě významu.
- **Do jazyka vědy** se dostal prostřednictvím práce Charlese Darwina **Výraz emocí u člověka a zvířat, publikované** v roce 1872.
- **Na začátku 20. století** se potom **stává ústřední kategorií vznikající disciplíny – sociální psychologie**, aby téměř celé půlstoletí **sloužil zároveň k vymezení jejího předmětu** i ohraničení dominantního zaměření výzkumu.
- **Je důležité si uvědomit, že „postoje“** jsou relativně trvalé soustavy poznatků, pocitů a tendencí jednat určitým způsobem ve vztahu k některému předmětu našeho sociálního světa
- **Postoje tedy chápeme jako:**
 - Relativně stálé tendence k jednání
 - Naučené
 - Týkají se příznivých nebo nepříznivých reakcí
 - Souvisí s jednáním a činnostmi

Dimenze postojů:

- **kognitivní** – názory a myšlenky
- **afektivní** (emocionální) – city, emocionální reakce
- **konativní** (behaviorální) – sklony k chování či jednání

Funkce postojů:

Katz definoval 2 základní funkce:

- **Poznávací** – postoje organizují zkušenosti
- **Instrumentální** – maximalizují zisky a minimalizují ztráty

Později přibýly ještě 3 základní funkce:

- **Výraz hodnot** – vyjádření našich hodnot

- **Sociální adjustace** – zprostředkování vztahů k jiným lidem
- **Sebeobranná** – udržují stabilitu sebeobrazu

Podobně, jako má samotná sociální psychologie svá vývojová období, podobnou tendenci můžeme pozorovat i v přístupu k postojům:

1. Období (1918–1948)

- Sociální psychologie ovlivněna studií „**The Polish Peasant in Europe and in America**“ od **Thomase a Znanieckého**
- **Postoj** jako individuální protějšek společenské hodnoty (**hodnota je to, co je objektem společensky důležitým**)
- **Postoj je vždy vymezen 2 charakteristikami:**
 - vztah k objektu sociální povahy
 - psychologické prožívání jeho významu
- Bezprostředně vyvinuty metody na zjišťování postojů (např. Thurstonova a Likertova škála měření postojů)
- Představa, že odhalením podstaty regulační funkce postoje bude zpřesněna predikce lidského chování

2. Období (1950–1970)

- Zkoumání postojů do **oblasti jejich utváření a změny**: např. výzkum, jak ovlivňuje zhlédnutí filmu „Bitva o Británii“ výrazně pacifistické nálady (=postoje) americké veřejnosti a vojáků
- **C. I. Hovland** – zaměření na **psychologické aspekty komunikačního procesu**, ten viděn jako součinnost **3 komponent**:
 - vlastnosti podnětu
 - psychologické procesy jedince
 - odpověď jedince

3. Období (od roku 1970 dosud)

- **Fishbein a Ajzen**: hledali **teoretickou platformu pro interpretaci postoje**
- pragmatické rozdělení dosud uznávaných komponent
- od 70. let jejich přístup vedoucím pojetím
- posun k jemnějším analýzám
- autoři na rozdíl od převládajících názorů **označují pojmem postoj jen tu část struktury, která se chápala jako afektivní složka**

Výkladové modely postoje

M. B. Smith: Třísložkový model

- 3 základní složky postoje:
 - Kognitivní
 - Emocionální
 - Konativní (behaviorální)
- Již první snahy se soustředily především na **emocionální komponentu**
- Zjistíme-li co jedinec o předmětu postoje ví, jaké má o něm poznatky, jaké to v něm vyvolává pocity, můžeme pak porozumět tomu, jak se vůči tomuto předmětu chová či dokonce předvídat, jak se chovat bude

- Výzkumy nejprve potvrzovaly tento model a i dnes má zastánce

Bagozzi (1978): Dvojsložkový model

- Zahrnul pouze složku kognitivní a emocionální – nezahrnul složku konativní (behaviorální)
- **R. T. LaPiere** - 1934 – výzkum, který poprvé signalizoval **možnost nesouladu mezi verbálně vyjádřeným postojem a aktuálním chováním**

V letech 1930 až 1932 cestoval po USA s manželským párem mladých Číňanů a sledoval, jak budou obslouženi v různých hotelích, restauracích a autokempech. Kromě jednoho případu byl výsledek příznivý. Později R. T. LaPiere napsal 250 dopisů se žádostí o ubytování čínských hostů. Získal 128 odpovědí a z nich 92 % bylo negativních, vzdor tomu, že ve skutečnosti to respondenti předtím už udělali.

M. Fishbein a I. Ajzen: Jednosložkový model

- Přináší nejnovější poznatky
- Jejich koncepce vychází z **předpokladu, že pojem postoj (attitude) lze spojovat pouze s emocionální či afektivní složkou.**
- **Pro (původní):** kognitivní komponentu přinášejí označení přesvědčení (beliefs), pro behaviorální komponentu označení záměr + aktuální chování (intention)

Charakteristiky postojů

- **Extrémnost** – vztahuje se k emoční komponentě (pozitivnímu X negativnímu hodnocení); čím je postoj extrémnější, tím je stabilnější – zcela extrémních postojů je málo, ale jsou trvalé a často právě v centru systému
- **Mnohotvárnost (multiplexita)** – vztahuje se hlavně ke kognitivní komponentě – jednoduchost se odvíjí od mála poznatků X mnohotvárnost spojena s více poznatky
- **Konzistentnost** – vysoká vyjadřuje úplnou shodu mezi poznatky, hodnocením a vztažným jednáním vůči danému předmětu sociálního světa
- **Propojenost**
- **Uspokojení potřeb**
- **Centrálnost vztažných hodnot**

Metody měření postojů

- Měření postojů se zpravidla zaměřuje **na velikost a směr postoje**, tedy na úroveň preference osoby ke zkoumanému objektu

Z pohledu historie (1. etapa)

- **Klasickou škálou je Thurstonova metoda** stejně se jevících intervalů
- 2. Nejznámějším představitelem je **Rensis Likert** a jeho metoda **sumovaných odhadů**, při které uvádíte míru souhlasu nebo nesouhlasu s daným tvrzením
- Na konci tohoto období přinesl **Emory S. Bogardus** známou škálu **sociální vzdálenosti**.

Z pohledu historie (2. etapa) 50. a 60. léta 20. století

- Charakterizované orientací na **výzkum změny postojů**
- Vznikly některé **klasické metody jako například:**
 - Guttmanova škálogramová analýza
 - Osgoodův sémantický diferenciál

Vyjádři svou míru souhlasu s výroky týkajícími se bydliště.

	Naprosto souhlasím	Spíše souhlasím	Nevím	Spíše nesouhlasím	Naprosto nesouhlasím
a) Lidé z města se nestarají o životní prostředí	1	2	3	4	5
b) Lidé z vesnice vstávají brzy ráno	1	2	3	4	5
c) Lidé na vesnicích jsou přátelští	1	2	3	4	5
d) Lidé z města nemají vztah ke zvířatům	1	2	3	4	5
e) Lidé z města jsou lhostejní ke svému okolí	1	2	3	4	5
f) Lidé z města zbytečně utrácejí a plýtvají	1	2	3	4	5
g) Lidé z vesnice nedbají o svůj vzhled	1	2	3	4	5
h) Lidé na vesnicích jsou zdravější	1	2	3	4	5

Z pohledu historie (3. etapa) 70. léta až doposud

- Je charakterizovaná spíše snahou o formování modelů vysvětlujících **vztah postoj-chování** než vývojem nových metod měření postojů

Hodnoty

- Jsou zdrojem postojů
- Vlastnost, kterou jedinec připisuje určité situaci, objektu, činnosti, apod.
- Utváří se v procesu socializace
- Člověk si vytváří hierarchii hodnot, která je částečně stálá, mění se během času (vlivem věku, vzdělání, výchovy) - ztráta, ohrožení nebo změna hodnot může být příčinou onemocnění

Druhy hodnot:

- **Cílové** – jsou to obecné cíle, o něž člověk usiluje (jaký smysl mají pro osobnost – např. štěstí, zdraví, rodina)
- **Instrumentální** – prostředky, kterými dosahujeme něco významného – např. vzdělání, postavení v zaměstnání
- **Specifické** – něco, o co usilujeme nebo se tomu vyhýbáme – např. požitek z kouření, odmítání cigarety
- **V užším slova smyslu** – kritéria, kterými oceňujeme a posuzujeme různé předměty a události našeho světa

Hodnotový systém – E. Spranger:

Zahrnuje šest typů poznání světa, ze kterých odvozuje šest typů lidí:

1. Pravda – teoretický člověk

- usiluje o hledání pravdy
- hodnotou je poznání zákonitostí a podstaty světa a vztahů mezi lidmi
- každý člověk, který chce poznat co, jak a proč se tak děje